

УДК 616.31–083(07):37.

Стадник У.О., к.мед.н., доц., Єзерська О.В., ас.
каф. стоматології дитячого віку,
Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького
Stadnyk U.O., PhD, Ass. Prof., Yezerska O.V., Prof. Ass.
Pediatric Dentistry Department,
Danylo Halytskyi Lviv National Medical University

Санітарна освіта дітей та її значення в реалізації освітньої програми з профілактики стоматологічних захворювань

Health Education of Children and Importance in the Implementation of the Educational Program from the Stomatological Diseases Prevention

Адреса для кореспонденції:
Стадник Уляна Олегівна
e-mail: s_uluana@mail.ru

Мета: Оцінити гігієнічний стан порожнини рота у дітей шкільного віку для обґрунтування, розпрацювання та впровадження «Уроків здоров'я» в організованих колективах. **Методи:** Обстежили 295 дітей, віком від 6 до 12 років, гігієнічний стан порожнини рота визначали за індексом Федорова-Володкіної. **Результати:** Добрий стан гігієни порожнини рота виявили у 10,68±1,2% дітей, незадовільний (гігієнічний індекс 2,1–2,5 бала) у 39,9±1,57% дітей. **Висновки:** На кафедрі стоматології дитячого віку ЛНМУ ім. Данила Галицького розпрацьована програма «Дітям Львівщини – стоматологічне здоров'я». Основою програми є гігієнічне навчання дітей різного віку та їхніх батьків методів та засобів догляду за порожниною рота, використання засобів профілактики захворювань зубів та тканин пародонта, а також ролі харчування дітей в забезпеченні стоматологічного здоров'я. Зазначимо, що проведення «Уроків здоров'я» в організованих дитячих колективах є ефективним методом первинної профілактики стоматологічних захворювань, що не вимагає значних економічних витрат і матеріальних ресурсів, тому його можна втілювати у практику.

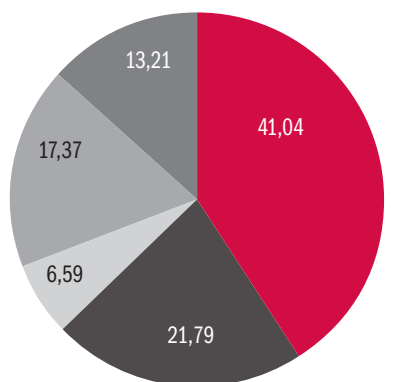
Ключові слова: діти, карієс, вік, гігієна, санітарна освіта, уроки здоров'я, профілактика.

Purpose: Rate hygienic oral health of school children to study, and implementation rozpratsyuvannya «Lesson health» in organized groups. **Methods:** Examined 295 children aged 6 to 12 years. Hygienic condition of the oral cavity were determined using Fedorova-Volodkina's index has been received. **Results:** Our data show that good oral hygiene condition have 10,68±1,2% of children, poor care (hygiene index 2,1–2,5 points) – 39,9±1,57% of children. **Conclusions:** According to this, the Pediatric Dentistry Department of Danylo Halytskyi Lviv National University worked out «Dental health for children from Lviv region», the basis of which is hygienic training and education of children of all ages and their parents the methods and means of oral care, application of preventive means of the dental diseases and periodontal tissues diseases, as well as child nutrition in providing of dental health. During analysis of the data of our investigation it can be noticed that the holding of the «lessons of health» in organized children's groups are an effective method of the primary prevention of dental diseases. Such method does not require large economic costs and material resources and therefore can be implemented in practice.

KEY WORDS: children, caries, age, hygiene, health education, health lessons, prevention.

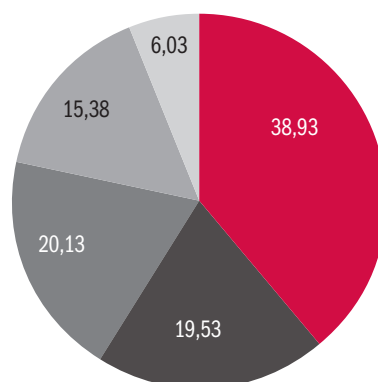
Вступ

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає «здоров'я» як стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки як відсутність захворювань [1]. З огляду на це, виховання дітей повинно ґрунтуватись на виробленні в них цілеспрямованого бажання до здорового способу життя. Однак, прищепити дитині індивідуальні гігієнічні навички догляду за порожниною рота і виховати усвідомлене ставлення до особистої гігієни можна лише спільними зусиллями батьків, вихователів, вчителів, лікарів-стоматологів, педіатрів та гігієністів. Необхідність профілактичної роботи серед дитячого населення України доводять й цифри. Поширеність карієсу тимчасових зубів серед дітей 7 років сягає в середньому 90,92% при кпв 4,73 зуба, а постійних зубів – 81,44% при показнику КПВ 3,68. У дітей 12 років поширеність карієсу постійних зубів становить у середньому 86,49% при КПВ 3,54 [2]. Результати аналізу епідеміології захворювань пародонта у дітей різного віку також невтішні. Серед дітей Львівської області ураженість тканин пародонта виявили у 49,05%, у дітей 12 років м. Львова – 57,05% [3]. Зубощелепні аномалії є одними з найпоширеніших у структурі стоматологічної захворюваності та посідають третє місце. Поширеність ЗЩА серед дітей м. Львова становить близько 60,57–64%, з них 23,6% припадає на аномалії зубів, 15,9% – аномалії зубних дуг, 21,2% – аномалії прикусу. У Львівській області розповсюдженість ЗЩА у дітей становить у середньому 57,7%. Проте свідомість батьків та дітей щодо необхідності профілактики та лікування патологій залишається дуже низькою: лише 8,7% дітей м. Львова із ЗЩА перебувають на ортодонтичному лікуванні, серед дітей Львів-

■ дуже поганий ■ поганий ■ незадовільний
■ задовільний ■ добрий

Мал. 1. Стан гігієни порожнини рота у 6-річних дітей, %

■ дуже поганий ■ поганий ■ незадовільний
■ задовільний ■ добрий

Мал. 2. Стан гігієни порожнини рота у 9-річних дітей, %

ської області – 4,3% [4]. Через такий стан стоматологічного здоров'я очевидно є необхідність проведення організованого та систематизованого гігієнічного навчання та виховання дітей. На сучасному етапі розвитку стоматологічної науки це найдоступніший та найефективніший спосіб боротьби із захворюваннями порожнини рота. Вміння правильно підбирати та застосовувати засоби гігієни порожнини рота дозволить забезпечити профілактику стоматологічних захворювань. Водночас неадекватний підбір предметів та засобів гігієни може стати причиною розвитку патології. Варто зазначити, що тільки комплексний підхід, що передбачає санітарно-освітню роботу та навчання методів гігієни порожнини рота з виділенням ключових груп дитячого населення, дає можливість підвищити ефективність профілактики [5]. Незважаючи на те, що питання санітарно-освітньої роботи, як правило, розглядають лікарі-стоматологи в повсякденній практиці індивідуально для кожного маленького пацієнта та його батьків, знання та навички з догляду за порожниною рота залишаються на низькому рівні [6, 7].

Аналізуючи проведення у школах та дошкільних дитячих закладах уроків гігієни та валеології, встановили, що

питання санітарно-освітньої роботи із запобігання розвитку стоматологічних захворювань, вміння застосовувати засоби індивідуального догляду за порожниною рота, раціону харчування, впливу шкідливих звичок тощо, майже не висвітлюються [8].

Метою дослідження є оцінка стану гігієни порожнини рота у дітей шкільного віку для обґрунтування, розпрацювання та впровадження «Уроків здоров'я» в організованих колективах.

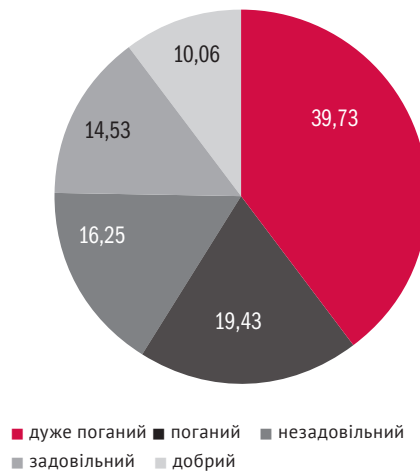
Матеріал і методи

З метою встановлення гігієнічного стану порожнини рота обстежили 295 дітей, віком від 6 до 12 років. Гігієнічний стан порожнини рота визначали за індексом Федорова-Володкіної.

Результати та їх обговорення

Добрий стан гігієни порожнини рота (1–1,5 бали) відзначили у 10,68±1,2% дітей, задовільний та незадовільний – у 18,82±0,98% та 39,9±1,57%, поганий та дуже поганий догляд за порожниною рота виявили у 16,33±1,17% та 14,27±0,96% обстежених. Найбільший відсоток дітей із добрим станом гігієни порожнини рота спо-

Мал. 3. Стан гігієни порожнини рота у 12-річних дітей, %

стерігали серед 12-річних дітей – $19,43 \pm 0,98\%$. Водночас найбільший відсоток дітей з дуже поганим станом гігієни порожнини рота виявили серед 6-річних ($17,37 \pm 0,32\%$). У дітей 9-річного віку переважно діагностували незадовільну гігієну порожнини рота ($38,93 \pm 0,45\%$), добру гігієну спостерігали тільки у $6,09 \pm 0,13\%$ дітей (мал. 1–3).

Оцінюючи кількісні показники гігієнічного стану порожнини рота у балах, встановили, що середнє значення індексу гігієни в обстежених дітей становить $3,05 \pm 0,06$ бала. Найбільше значення індексу Федорова-Володкіної ($3,12 \pm 0,13$ бала) констатували у дітей 6-річного віку, а найнижче ($2,83 \pm 0,08$ бала) – у групі 12-річних школярів.

Висновки

Переважно діагностували поганий гігієнічний стан порожнини рота. Очевидно, це свідчить і про недостатню поінформованість дітей щодо правил гігієнічного догляду за порожниною рота. Лікарі-стоматологи та лікарі-гігієністи не завжди володіють необхідними навичками профілактики стоматологічних захворювань, що також відображається на рівні гігієни порожнини рота у дітей. Основні принципи санітарно-освітньої роботи, сформульовані експертами ВООЗ, полягають у тому, що всі

профілактичні заходи повинні передбачати елементи навчання, мати інтегрований підхід до кожної вікової групи, а матеріал повинен бути цікавим та доступним.

Тому санітарно-освітню роботу необхідно здійснювати з використанням активних та пасивних її форм, проводити «Уроки здоров'я» на різноманітні теми з профілактики стоматологічних захворювань у дітей та навчати навичок догляду за порожниною рота. До виховних заходів також належить інформування про раціональне харчування та здоровий спосіб життя, вироблення переконань у необхідності його дотримання, прищеплення навичок догляду за органами порожнини рота і вміння утримувати їх здоровими. До проведення гігієнічного навчання та виховання, крім лікарів-стоматологів, необхідно залучати працівників дитячих дошкільних закладів, вчителів, батьків, а також студентів стоматологічних факультетів, що підвищує ефективність навчання та успішність.

Ураховуючи актуальність цього питання, на кафедрі стоматології дитячого віку Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького розпрацьована програма «Дітям Львівщини – стоматологічне здоров'я» (2007 р.) [9]. Основою програми є гігієнічне навчання дітей різного віку та їхніх батьків методів та засобів догляду

за порожниною рота, використання засобів профілактики захворювань зубів та тканин пародонта, а також ролі харчування дітей в забезпеченні стоматологічного здоров'я. Особлива увага в програмі приділяється дітям з різним соціальним статусом, зокрема: соціально незахищеним, дітям-сиротам, позбавленим батьківської опіки, дітям з неблагополучних та малозабезпечених сімей; багатодітним сім'ям тощо.

На нашу думку, діти різного віку значно відрізняються за функціональними показниками інтелекту, пам'яті, мовлення, темпераменту тощо. Наприклад, діти молодшого дошкільного віку засвоюють інформацію і навик за принципом емоційного сприйняття «подобається—не подобається», «хочу—не хочу»; у дітей середнього дошкільного віку в більшості (70%) з'являється функціональна зрілість для засвоєння знань та навиків у вигляді навчання. Тому оптимальним варіантом навчання догляду за порожниною рота у дітей в організованих колективах є, на нашу думку, проведення «Уроків здоров'я» для кожної вікової групи, на яких слухачі отримують та засвоюють в адаптованій відповідно до віку формі інформацію, що є мотивацією до виконання.

Враховуючи, що більшу частину інформації (близько 60%) діти засвоюють візуально, для проведення «Уроків здоров'я» розпрацьовані та підготовлені стенди, плакати, мультимедійні презентації, а також фанти для практичних занять, а урок поділено на декілька частин. Для дітей дошкільного віку під час «Уроків здоров'я» доцільно застосовувати ігрові елементи, не надаючи безсіді повчальних чи переконуючих інтонацій. Слід зазначити, що на один вид діяльності дітям цього віку достатньо 10–15 хв., оскільки одноманітність заняття втомлює. Прагнути до того, щоб навчання проходило

на фоні позитивних емоцій, для проведення уроків запрошують професійних акторів, які в театралізованій формі (вистави, казки) допомагають лікарям проводити заняття, візуалізуючи думку, що лише здорові зуби прикрашають обличчя людини [10]. Також до занять залучають студентів, лікарів-інтернів та лікарів-стоматологів, які безпосередньо навчають дітей мануальних навичок стандартного чищення зубів на фантомах, демонструють засоби гігієни порожнини рота та методи їхнього використання, наголошуючи на важливості дотримання порад стоматолога. «Урок здоров'я» проводять за обов'язкової активної участі дітей, які відповідають на запитання, ретельно чистять зуби на фантомах, а також розповідають вірші, співають пісні. На завершення «Уроку здоров'я» обов'язковим є нагородження дітей подарунками, а найактивніших – грамотами.

Для дітей шкільного віку заняття проводять у дещо іншій формі: лекції-бесіди та діалог на уроках валео-

логії з демонструванням стендів, плакатів, мультимедійних презентацій, фантомів щелеп та зубних щіток, а також допоміжних засобів гігієни. Метою є поглиблене формування уявлень про зубощелепну систему, закріплення практичних навичок гігієни порожнини рота, збереження здорової порожнини рота, усвідомлення доцільності та необхідності запобігання стоматологічних захворювань, формування переконання, що знання правил гігієни порожнини рота – це показник загальної культури людини.

Окрім «Уроків здоров'я» велике значення у гігієнічному навчанні та вихованні дітей мають пасивні методи санітарно-освітньої роботи, до яких належать видання науково-популярної літератури, листівки, санбюлетені, буклети тощо. Такі матеріали містять основну інформацію про забезпечення умов належного розвитку здорової дитини та запобігання виникнення стоматологічних захворювань. Розпрацьована та запропонована програма профілактики «Ді-

тям Львівщини – стоматологічне здоров'я», що повністю відповідає усім вимогам МОЗ України та МОН України, передбачає впровадження системи гігієнічного навчання дітей різного віку та їхніх батьків методів догляду за порожниною рота, практичного застосування засобів профілактики захворювань зубів і тканин пародонта, мануальних навичок догляду за порожниною рота, обґрунтування важливості харчування дітей та впливу шкідливих звичок на розвиток зубощелепної системи. Усе це допоможе розв'язати проблему підвищення рівня стоматологічного здоров'я, а також підвищить низький рівень знань та мотивації населення стосовно факторів ризику стоматологічних захворювань, що є основною складовою санітарно-освітньої роботи.

Отже, проведення «Уроків здоров'я» в організованих дитячих колективах є ефективним методом первинної профілактики стоматологічних захворювань, що не вимагає значних економічних витрат і матеріальних ресурсів, а тому може бути втілений у практику.

Список використаної літератури

1. Деньга О.В. Мониторинг стоматологической заболеваемости у детей Украины / Деньга О.В., Иванов В.С., Горожевский В.Н. и др. // Дентальные технологии. — 2003. — №6 (14) — С. 2–6.
2. Стоматологічна захворюваність дітей Львівської області: Методичні рекомендації / Смоляр Н.І., Безвушко Е.В., Чухрай Н.Л. та ін. — Львів, 2012. — 50 с.
3. Чухрай Н.Л. Стан тканин пародонту у дітей Львівської області / Чухрай Н.Л., Безвушко Е.В., Машкаринець О.О. // Стоматологічні новини: зб. праць з актуальних проблем стоматології. — Львів, 2006–2007. — С. 58–60.
4. Безвушко Е.В. Структура порушень зубощелепної системи та потреба в ортодонтичному лікуванні у дітей м. Львова та Львівської області / Безвушко Е.В., Чухрай Н.Л. // Новини стоматології. — 2008. — №1 (54). — С. 34–37.
5. Сунцов В.Г. Стоматологическая профилактика у детей / Сунцов В.Г., Леонтьев В.К., Дистель В.А., Вагнер В.Д. — Москва: Мед. книга; Н. Новгород: Изд-во НГМА. — 2001. — 344 с.
6. Смоляр Н. І. Санітарно-гігієнічний рівень знань дітей дошкільних закладів Львова, їх батьків, вихователів / Смоляр Н. І., Дубецька І. С. // Вісник стоматології. — 2007. — № 5. — С. 83–87.
7. Стадник У. О. Роль гігієни порожнини рота у підтриманні здоров'я дитини / У.О.Стадник, Е.В. Безвушко // Стоматологічні новини. — Вип. 6–7. — 2006–2007. — С. 64–65.
8. Смоляр Н.І. Стоматологічне здоров'я дітей. Проблеми і перспективи / Смоляр Н.І., Безвушко Е.В., Чухрай Н.Л. // Матер. 3-го Конгресу стоматологів Європи. — Київ, 2009. — С. 34–35.
9. Смоляр Н.І. «Уроки здоров'я» як форма впровадження санітарно-освітньої роботи серед дітей різного віку / Смоляр Н.І., Єзерська О.В., Стадник У.О., Чухрай Н.Л. // Профілактична та дитяча стоматологія. — 2010. — № 1 (2). — С. 16–23.
10. Терехова Т.Н. Реализация проекта «Стоматологический спектакль» как инновационной формы профилактики кариеса зубов в дошкольном образовательном учреждении / Терехова Т.Н., Козловская Л.В., Яцук А.И. // Стоматология детского возраста и профилактика. — Том IX, № 3 (34), 2010. — С. 54–57.

Стаття надійшла в редакцію 4 вересня 2013 року